

Вивчення іноземної мови в аграрному вузі.

Курінний О.В., викладач СНАУ, Лук'янова Ю.М. викладач СНАУ

У сучасному світі знання однієї, а то і двох іноземних мов вже не є винятком, але скоріш необхідністю. Сучасний роботодавець буде вимагати від спеціаліста знання іноземної мови навіть якщо його робота безпосередньо не пов'язана з нею. Така вимога часу. В Україні на фоні прагнень вступу до Євросоюзу і взагалі руху в напрямку Європи знання іноземних мов є надзвичайно актуальним. Якщо проаналізувати мовну ситуацію в Євросоюзі, стає очевидним той факт, що майже 95% студентів-лінгвістів вивчають лише 4 із 23 рідних мов країн, що входять до складу ЄС. Серед них першу сходинку займає англійська, на великій відстані від неї стоять німецька, французька і іспанська мови. Російська посідає п'яту сходинку, хоча не має статусу «мови Євросоюзу».

Не дивлячись на такі обставини ступінь володіння іноземними мовами випускниками аграрних вузів є недостатнім. Проблема відчувається особливо гостро при вивченні другої іноземної мови, як правило, німецької або французької, на тих напрямках підготовки, де вона має статус факультативного, що означає необов'язкового для вивчення предмета.

Практичний досвід викладачів свідчить про те, що у більшості студентів недостатньо сформоване позитивне відношення щодо вивчення іноземної мови. Відсутність розуміння зв'язку між знанням іноземної мови і майбутньою професійною діяльністю також негативно впливає на результати навчання.

Отже, недостатня кількість годин, що відводяться на вивчення іноземної мови в аграрному вузі, статус факультативу для другої іноземної мови з відсутністю заліку і іспиту наприкінці семестру сприяють низькому рівню сформованості мотивації студентів стосовно вивчення даної дисципліни.

Перед викладачем постає питання: чи існує в склавшихся несприятливих умовах можливість підвищити інтерес студентів щодо вивчення іноземної мови взагалі?

Для того, щоб людина могла щось зробити, вона спочатку повинна захотіти це зробити. Дане положення стосується й навчального процесу, тобто перед тим, як вивчити матеріал, студент повинен захотіти його вивчити.

Мотивація - поняття досить старе [2]. При відсутності мотивації не можливим було б винайти колесо, а пізніше й парову машину. Мотивація людини буває двох видів: внутрішня й зовнішня.

Внутрішня мотивація має в основі окремі самовизначені фактори, які кожна людина вважає для себе важливими. Прикладами можуть бути прагнення відповідальної та важливої діяльності, свобода у прийнятті рішень, можливість особистого розвитку, прагнення отримати цікаву роботу тощо.

Фактори зовнішньої мотивації визначаються не самою людиною, а іншою особою, з метою викликати у людини бажані дії. В контексті навчання іноземним мовам подані ролі виконують викладач і студент. Для того, щоб мотивувати студента до навчання, викладач використовує такі педагогічні засоби як похвалу та покарання за допомогою слів та балів, також викладач ставить певні вимоги до тих, хто вчиться.

Як доводить практичний досвід, зовнішня мотивація має сильніший, але короткодійний ефект, в той самий час, коли фактори внутрішньої мотивації виявляють довготривалу дію.

В аграрних університетах інтереси студентів концентруються навколо їхньої майбутньої професії. Виходячи з цього, при підготовці майбутніх спеціалістів чи магістрів ключове місце повинно відводитись мотивам професійної орієнтації. Студенти повинні чітко усвідомлювати, що запропонований курс іноземної мови матиме важливе значення для їх майбутньої професійної кваліфікації.

Зацікавленості студентів у вивченні іноземної мови сприяє також проходження практики за кордоном, в таких країнах як Америка, Данія, Ірландія, Франція, Німеччина. Існують домовленості про співпрацю аграрних університетів та фірмами, що займаються тимчасовим працевлаштуванням студентів у вищезазначених країнах.

Сьогодні важко знайти галузь викладання іноземних мов, де не превалює реалізація комунікативного підходу.

Студії учених-методистів за останні півстоліття зробили чимало для реалізації принципу комунікативної спрямованості навчання іноземних мов, надання йому максимальної відповідності реальному процесу спілкування. Ця проблема цікавила науково-методичні колективи різних країн. Саме тому буде доцільним та доречним впровадження та використання комунікативного підходу до вивчення іноземних мов в аграрному вузі.

Основна мета комунікативного викладання – "навчити студентів вирішувати типові ситуації в актуальних для себе сферах спілкування" , тому така підготовка передбачає формування необхідної комунікативної спроможності у сферах професійного та ситуативного спілкування в усній і письмовій формах, зокрема вміння спілкуватися з іноземними колегами, вивчати іншомовну документацію, працювати з іноземними джерелами інформації. Тому професійна компетентність майбутнього фахівця передбачає не тільки ґрунтовні знання граматики та фонетики іноземної мови, а безпосереднє уміння використовувати означені знання під час майбутньої професійної діяльності.

Викладаючи іноземну мову в аграрному вузі, слід враховувати особливості впливу майбутньої професійної діяльності студентів на зміст курсу, підбір навчального мовленнєвого матеріалу, способи та прийоми управління навчальною діяльністю на заняттях з викладачем і під час самостійної роботи студентів. Мовленнєві вправи та ситуації, які використовуються

під час занять, повинні моделювати типові явища реального життя у відповідній сфері професійного спілкування.

Однією з передумов реалізації комунікативного підходу до навчання іноземних мов є введення студента в повністю іншомовне середовище шляхом викладання курсу винятково іноземною мовою.

Правила, значення нових слів слід пояснювати, перш за все, оперуючи знайомою для студента лексикою, граматичними конструкціями та виразами, принагідно використовуючи жести та міміку, малюнки, іншу наочність тощо.

Навчання професійно спрямованого говоріння має свої особливості: вправи повинні відповідати таким стабільним вимогам, як заданість ситуації, професійна спрямованість завдань, природність ситуації спілкування, вмотивованість мовленнєвої дії студента, наявність вказівок на дію з матеріалом, новизна.

Формування комунікативних навичок у немовному (аграрному) вузі здійснюється поетапно: набуття первинних граматичних навичок, ознайомлення з професійно-орієнтованим лексичним матеріалом, його поступова активізація, відпрацювання навичок, необхідних для виникнення висловлювань при мовленні, використовуючи різноманітні лексико-граматичні вправи. Під час підготовчого етапу доцільними, на нашу думку, є навчальні картки, вправи в парі, в ланцюжку, асоціограми, питання-відповідь. Для побудови комунікації (автоматизація граматичного вірного говоріння) слід використовувати вправи в парі, представлення варіації моделей діалогів, висловлювання власної думки. Етап безпосередньої комунікації передбачає такі форми та методи навчання: аргументація, дискусія, завершення історії за наявності початку, складання історії за ключовими словами, опис картин.

Досвід роботи зі студентами аграрного вузу показує, що володіння формулами мовного етикету значно полегшує їм процес комунікації,

особливо в тих випадках, коли співрозмовник володіє невеликим словниковим запасом і має недостатній рівень мовленнєвої компетенції. Надзвичайно ефективною, на нашу думку, є система завдань, розроблена Н.А. Сурою [4]. Вона передбачає поетапне навчання студентів діалогічного мовлення спочатку на рівні тільки висловлювання, потім – мікродіалогу й далі – діалогу й полілогу (лінгвістичний аспект) та реалізується за допомогою техніки комунікативної взаємодії (термін В. Томілової), яка якнайкраще сприяє розвитку комунікативних умінь та навичок діалогічного мовлення студентів університету в іншомовному професійному середовищі. У навчанні техніки комунікативної взаємодії виділяються три етапи: аналіз діалогу-зразка; реконструкція діалогу-зразка; створення діалогу (полілогу) у межах заданої ситуації спілкування.

Навчання професійно спрямованого говоріння має свої особливості: вправи повинні відповідати таким стабільним вимогам, як заданість ситуації, професійна спрямованість завдань, природність ситуації спілкування, вмотивованість мовленнєвої дії студента, наявність вказівок на дію з матеріалом, новизна.

Формування комунікативних навичок у немовному (аграрному) вузі здійснюється поетапно: набуття первинних граматичних навичок, ознайомлення з професійно-орієнтованим лексичним матеріалом, його поступова активізація, відпрацювання навичок, необхідних для виникнення висловлювань при мовленні, використовуючи різноманітні лексико-граматичні вправи. Для побудови комунікації (автоматизація граматичного вірного говоріння) слід використовувати вправи в парі, представлення варіації моделей діалогів, висловлювання власної думки. Етап безпосередньої комунікації передбачає такі форми та методи навчання: аргументація, дискусія, завершення історії за наявності початку, складання історії за ключовими словами, опис картин.

Специфікою моделювання професійно-орієнтованих комунікативних ситуацій є те, що викладачеві слід створювати такі навчальні ситуації, які

мають професійну значимість для студентів, відповідають їх пізнавальним інтересам з фахового спрямування підготовки, а також дають змогу розкрити та реалізувати іншомовні комунікативні здібності, необхідні в діяльності фахівців аграрної галузі. Безперечно, використання проблемних завдань забезпечує формування відповідних видів мовленнєвої діяльності, допомагає реалізації основної функції вивчення іноземної мови у ВНЗ – формування у студентів професійної комунікативної компетенції. Принагідно зазначимо, що комунікативна компетенція вважається сформованою, якщо "майбутній фахівець використовує

іноземну мову, щоб самостійно отримувати й розширювати свої знання і досвід" [1: 28]. Створюючи проблемні ситуації, викладачеві потрібно враховувати відповідність завдань рівню наявних знань студентів, уникати стереотипності, відображати реальні ситуації професійної діяльності тощо.

Наведемо ряд прикладів таких завдань.

Для студентів спеціальності "Агрономія":

- Ви плануєте сівозміну угідь сільськогосподарського підприємства. Обговоріть це питання з головним агрономом.
- Вам терміново потрібно закупити мінеральні добрива. Ви телефонуєте до постачальників, визначаєте вартість та терміни доставки.
- Запропонуйте шляхи поліпшення урожайності зернових в умовах лісостепової зони. Обґрунтуйте свою точку зору.
- Плодові дерева саду підприємства потребують термінової обробки від шкідників. Проведіть первинний інструктаж з виконавцями.

Для студентів спеціальності: "Технологія виробництва та переробки продукції

тваринництва".

- Ви технолог молокозаводу. Обґрунтуйте перед керівником підприємства переваги процесу пастеризації молока порівняно зі стерилізацією.
- Складіть раціон годівлі молодняка ВРХ. Обґрунтуйте свою точку зору.
- Ви маєте збільшити поголів'я ВРХ господарства. Яким породам Ви віддасте перевагу? Чому?

Проблемні завдання сприяють розвиткові вміння читання фахової літератури, як базового компонента інформаційної діяльності, забезпечують формування відповідних видів мовленнєвої діяльності, допомагаючи формуванню у студентів професійної комунікативної компетенції. У проблемній ситуації студенти вирішують завдання мовного та професійного характеру.

На заняттях з іноземної мови можливе також використання різноманітних інтелектуальних ігор. Їх основою може слугувати загальний соціокультурний матеріал, що пов'язаний з англомовними країнами, а також спеціалізовані тексти, які студенти опрацьовують протягом вивчення курсу. Саме професійно-орієнтована тематика допомагає закріпити лексичну базу, поглибити знання та сформувати фахові комунікативні навички.

Одним з важливих методів навчання усного професійного орієнтованого спілкування студентів-аграріїв є дискусія. Вона виникає там і тоді, де є проблемна ситуація, котра спричинює розбіжність поглядів, спонукає до обговорення, породжує цікаві ідеї, персональні оцінки, аналіз фактичного матеріалу, власну точку зору тощо. Дискусійні висловлювання набувають форм як діалогічного, так і монологічного висловлювання. Студенти,

обмінюючись власними думками, використовують елементи читання, зокрема, цитування, аудіо та візуальні опори (таблиці, графіки, плакати тощо). Змістом таких дискусій можуть бути професійно-орієнтовані проблеми, пов'язані з майбутньою спеціальністю студентів, з обов'язковим використанням фахової лексики. Студенти також з цікавістю обговорюють проблеми реального життя: обґрунтовують власний вибір професії, плани на майбутнє, відносини з батьками, захист навколишнього середовища тощо. Проведення диспуту є ефективним при навчанні усного професійного мовлення, адже він практично орієнтований і може бути реалізований під час фахової діяльності студентів немовних (аграрних) навчальних закладів. "Проблемно-дискусивна орієнтованість процесу викладання іноземних мов у ВНЗ сприяє підвищенню мовленнєвої активності студентів, вмотивованості та самостійності їх висловлювань"

Таким чином, основною умовою навчання іншомовної комунікації є забезпечення можливості використання одержаних фахових знань у комунікативних ситуаціях, створення мовного середовища, максимально наближеного до реального іншомовного професійного спілкування. Навчальна діяльність студентів повинна бути зорієнтована на активне та самостійне вирішення комунікативних завдань, мотивуючих необхідність вільного володіння іноземною мовою. Методологічно ефективними є імітаційно-ігрові ситуації, які мають бути спрямовані на відпрацювання навичок діалогічного та монологічного мовлення в ситуаціях професійної діяльності. Паралельно слід практикувати використання загальноприйнятих кліше та виразів ділового спілкування з метою вироблення навичок їх вільного використання. Особливість навчання іншомовної професійно орієнтованої комунікації в аграрному ВНЗ полягає у використанні комунікативного підходу в навчанні іноземної мови; застосуванні провідних видів мовленнєвої діяльності; моделюванні ситуацій професійного спілкування, які створюють максимальне

зближення навчального процесу й реальної фахової комунікації іноземною мовою.

Поняття мотивації трактується по-різному. Дослідники визначають мотивацію і як один конкретний мотив, і як єдину систему мотивів, і як особливу сферу, що включає в себе потреби, цілі, мотиви, інтереси в їх складному сплетінні. Структура мотиву як основи дії або вчинку – багатокomпонентна, в ній найчастіше знаходять відображення кілька причин і цілей. Зрозуміло, до того, як людина може зробити щось, вона повинна захотіти це зробити. Це твердження стосується і навчального процесу.

Зарубіжні дослідження, присвячені мотивації до вивчення іноземних мов, базуються на уявленні про специфіку предмету. Мова – це дещо більше, ніж просто засіб комунікації, це частина культурної спадщини народу, який нею говорить. Культурологічна обумовленість може впливати на навчальну мотивацію по-різному: позитивно, коли людина захоплюється культурою країни, де говорять мовою, яка вивчається, та негативно, коли ця культура відторгається.

«Відторгнення» іноземної мови – це звичайне явище, яке було теоретично обґрунтоване психологами та педагогами. Причина – в соціальній природі мови, оскільки за допомогою неї людина співвідносить себе з іншими людьми чи протиставляє себе «чужим». Цей підхід, який було названо соціально-психологічним, домінував довгий час в західних теоріях навчальної мотивації та не втратив актуальності завдяки дослідженням канадських вчених на чолі з Робертом Гарднером.

Р. Гарднер визначає дві орієнтації щодо вивчення мови: *інструментальну*, яка пов'язана з бажанням того, хто навчається, вивчити мову задля досягнення певної мети, наприклад, складання іспиту чи кар'єрний ріст;

-інтегративну, яка пов'язана з бажанням того, хто навчається, вивчити мову через високе позитивне особистісне ставлення до цієї мови, народу, який нею спілкується, культурі тощо.

Р. Гарднер стверджує, що тільки при наявності інтегративного мотиву можливий реальний успіх у вивченні іноземної мови, оскільки неможливо досягти успіху в оволодінні тим, що викликає байдужість, а тим більше тим, що не подобається. Однак, щоб таке позитивне ставлення до мови народу та культури виникло, напевно чи можна знайти інший шлях, ніж забезпечення позитивних емоцій тих, хто навчається, в самому процесі вивчення мови.

Студенти, які вивчають іноземну мову у неможливому вузі, як правило, на заняттях перебувають в двох діаметрально протилежних психічних станах: стан нудьги чи стан тривожності. Так, на заняттях з іноземної мови нудьгують студенти, які не вмотивовані до вивчення іноземної мови та зовсім далекі від прагнення оволодіти іноземною мовою на комунікативно достатньому рівні, а тривожність відчувають ті, які ще не втратили бажання оволодіти іноземною мовою, але невпевнені в собі, бояться помилитися, що стає непереборним психологічним бар'єром. При цьому найсучасніші методики навчання іншомовної мови виявляються безрезультатними, якщо вони застосовуються в процесі навчання іноземної мови в умовах негативних емоцій учнів.

Література

1. Тимощук Н.М. Комунікативний підхід до викладання іноземних мов у вищих аграрних закладах освіти // Вісник Житомирського державного університету. Випуск 43. Педагогічні науки. - 2009
2. Хапрова О.Б., Хапров Д.Є. Мотивація студентів щодо вивчення іноземної мови в аграрних вузах України.